

Les versions litúrgiques i bíbliques en català, adaptades per a les Balears

Pere Llabrés

Traductor de textos litúrgics

Història i criteris

L'adaptació de les versions litúrgiques al català, iniciades arran del Concili II del Vaticà, per a ús de les diòcesis de les Illes Balears, constitueix un fet gairebé inèdit en la història literària de la nostra llengua, una tasca que s'inscriu certament en el redreçament de l'ús normal, a tots els nivells, del català a les Illes, i de la seva incidència en la recuperació de l'apreciació social, cultural i religiosa per part de la societat balear.

Repassarem aquí el context històric en què sorgí aquesta adaptació i els criteris que la guiaren.

1. Arran de la introducció del català en la litúrgia

La Constitució de sagrada litúrgia del Concili II del Vaticà, signada el 4 de desembre de 1963, començada a aplicar seriosament per una instrucció del 26 de setembre de 1964, les disposicions de la qual entraren en vigor el 7 de març de 1965, són a l'origen de la introducció de les llengües vives en la litúrgia de l'Església llatina, entre les quals s'inscriu el català.

Aquell 7 de març, diumenge primer de quaresma de 1965, a les diòcesis de la Tarraconense s'introduí —amb algunes excepcions— l'ús del català a les misses: es va passar del llatí, en les parts de la missa aleshores permeses, a la «lingua vernacula», segons les prescripcions del Vaticà II, el qual perseverava en la denominació de les llengües vulgars, emprada al Concili de Trento, i que tant en la seva diòcesi recordava el nostre arquebisbe-bisbe Josep Miralles. Doncs bé, malgrat la tradició mallorquina, aquell 7 de març de 1965 a Mallorca es passà de dir les misses en llatí a dir-les en «lingua vernacula, es decir, en castellano», com anuncià més d'un rector.

Aquell diumenge les versions catalanes en què s'havien de dir les parts permeses llavors de la missa ja eren llestes, oficialment o provisionalment aprovades. Una comissió de la Tarraconense —a la qual, recordem-ho, no pertanyen els bisbats de les Illes, que són de la Valentina— havia preparat la versió de l'ordinari de la missa, del baptisme d'infants i de la

unció dels malalts. També havien estat aprovats, per l'episcopat espanyol, els missals de Montserrat i de Foment de Pietat perquè, mentre no hi hagués la versió oficial del missal ja previst del Vaticà II, es poguessin fer servir en la litúrgia.

A les Illes, tals innovacions no funcionaren bé. He escrit com unes gestions ben iniciades a Roma, prop de monsenyor Bugnini, aleshores secretari del Consell per a aplicar la Constitució de litúrgia, foren desbaratades després, en els inicis de 1965,¹ talment que el butlletí oficial del bisbat de Mallorca, en el número de març del dit any,² publicà que calia esperar el nou bisbe de Mallorca —que era en seu vacant per la mort del bisbe Jesús Enciso (21 de setembre de 1964)— per a donar solució a la qüestió de la llengua vernacla en la litúrgia a les diòcesis balears. Així, doncs, el 7 de març pràcticament a totes les misses de les Balears, amb comptades excepcions, es començà a emprar el castellà com a «lengua vernácula». Els qui feren l'excepció, tolerada, però no aprovada, més tost impedida pel vicari capitular de Mallorca i pels altres dos ordinaris de les Illes, empraren, amb acomodacions, l'ordinari de la missa, els altres textos dels missals catalans aprovats, i també la versió oficial catalana del bateig d'infants i de la unció dels malalts. A Menorca, el bisbe Pasqual havia aprovat una versió en pla menorquí pel seu compte.

Els qui estimaven la nostra llengua, la de Ramon Llull, compartida per moltes altres diòcesis del Principat i de les terres valencianes, deploraren fonament aquesta situació i en feren la deguda protesta.

2. La intervenció de Francesc de Borja Moll al Segon Congrés Litúrgic de Montserrat

Pel juliol d'aquell mateix 1965 se celebrà el Segon Congrés Litúrgic de Montserrat, en el cinquantenari del primer, de 1915, al qual havien participat tants de mallorquins, animats pel vicari capitular mossèn Antoni Maria Alcover, que regia la diòcesi després de la mort del gran bisbe Pere Joan Campins, gran promotor del moviment litúrgic.

Doncs bé, aquest congrés, i en concret la intervenció de Francesc de B. Moll, el filòleg menorquí, establert des de la seva joventut a Mallorca, va significar i va iniciar realment la sortida de la situació anòmala que patia el català a la litúrgia de les Balears.³

Després de referir-se a l'estat lamentable en què es trobava l'ús del català en la litúrgia post-conciliar a Mallorca, proposà una situació equidistant tant de la «vulgaritat» com de la «retòrica» (deia); enemic del «centralisme», com sempre s'havia mostrat en l'exercici de la seva investigació i mestratge filològic, advocava per mantenir un cert grau de «dialectalisme» per tal de no perdre els valors de la intimitat i de l'autenticitat, pròpies del llenguatge religiós, tot man-

1. P. -J. LLABRÉS, «L'Església de Mallorca durant el franquisme», *Lluc*, núm. 669 (1977), p. 105.

2. BO del bisbat de Mallorca, 1965, p. 73-74. Vegeu també el meu article «25 anys de renovació litúrgica a Mallorca», *Comunicació*, núm. 60-61 (1989), p. 70.

3. Seguiré l'article que vaig publicar: «El mestratge de Francesc de B. Moll en les versions litúrgiques per a les Balears», *Lluc*, núm. 763 (1991), p. 146-156.

tenint la dignitat literària del text. Vulgarisme —afirmava— no és igual a dialectalisme: «sovint el dialectalisme presenta una forma més pura, més clàssica o més útil que la que ha prevalgut com a normal; no sempre la solució adoptada pels gramàtics és millor que la conservada pel poble d'una regió».

Aleshores, en la qüestió de l'ús litúrgic del català a les Illes, es decantà obertament per l'adaptació dels textos catalans. «Suposat que hi ha alguns llibres litúrgics publicats en el Principat i segons criteris vàlids especialment per al continent, cal introduir aquests llibres a les Balears sense modificacions de llenguatge, o cal adaptar-los a la manera de parlar insular?»

»L'adaptació tindria l'avantatge de fer el text entenedor i familiar als fidels insulars, poc o gens coneixedors de la llengua literària a causa de l'escassa o nul·la lectura de les obres escrites en el Principat. La no-adaptació tindria l'avantatge de contribuir al fet que els lectors baleàrics coneguessin i potser amb el temps arribessin a admetre sense repugnància el parlar continental escrit. Però cal reconèixer que aquest avantatge seria molt relatiu o molt escàs, perquè serien una minoria els fidels insulars que ara com ara acceptessin el català no adaptat i el preferissin a la solució castellana, que en la pràctica els resulta més fàcil i còmoda a causa de la formació que han rebut a les escoles.

»Amb l'adaptació, els textos guanyarien en claredat i en eficàcia doctrinal. Amb la no-adaptació, guanyarien —almenys teòricament i dins una minoria— en docència lingüística i literària. Com que la finalitat dels llibres litúrgics no és d'ensenyar literatura ni fer proselitisme catalanista, sinó ensenyar religió i fer bons cristians, em sembla d'una evidència meridiana que convé fer una adaptació del llenguatge litúrgic a la manera de parlar de les Balears.»

Francesc de B. Moll afegia tot seguit que «el problema delicat és d'encertar el grau d'adaptació convenient. En principi, podria semblar que seria útil fer una *adaptació relativa* (la cursiva és meva), base d'un text que servís al mateix temps per al Principat i per a les Illes, prèvia una revisió feta per escriptors i clergues baleàrics ben formats en lingüística».

I, com a filòleg expert i assenyat, bon coneixedor, com a coautor del gran «Diccionari», de l'inventari de la llengua catalana, començà des de Montserrat el seu mestratge en l'adaptació de les versions litúrgiques. En la morfologia verbal, assenyalà primerament l'absència de terminació en la primera persona singular del present d'indicatiu i la terminació *-esc* en els verbs incoatiu; i les terminacions *-am*, *-au* de primera i segona persona del plural del present d'indicatiu en els verbs de la primera conjugació. Recordava Moll que tals formes eren «exponent de la més pura catalanitat, les úniques usades pels clàssics des de Ramon Llull fins a Bernat Metge». Prou sabem que han estat reconegudes i acceptades plenament per l'Institut d'Estudis Catalans. Amb elles, els balears distingim l'indicatiu del subjuntiu, «ens repugna» —deia Moll— «la confusió dels dos temps verbals». En aquest punt criticà la versió, ja oficial aleshores en l'ordinari de la missa, de l'imperatiu *tingueu* (*tingueu pietat*), en lloc de *teniú*, que Fabra havia mantingut com a única en diverses edicions de la seva gramàtica.

Quant al vocabulari, féu veure l'inconvenient de mantenir paraules malsonants a les Illes o a algunes d'elles; defensà *alabar* en comptes de l'arcaisme ressuscitat en el català literari modern», *lloar*; preferí el clàssic i genuí *vertader* enfront de *veritable*.

Després aclarí i esmentà diferències entre els parlars de les quatre Illes. Les qualificà com a gairebé inexistents i superables per l'ús d'una paraula comuna que les pogués fer avenir. Per exemple, *infant* pot substituir molt bé els mots particulars: *nin*, *fillet* i *boix*.

Finalment exposà tres solucions perquè les Illes poguessin fruir de textos litúrgics propis, adaptats dels textos oficials en català:

1) *L'adaptació relativa*: un text únic per a tot l'àmbit català, però revisat per lingüistes de les Illes. En aquest cas certament quedarien moltes formes verbals i mots estranys a l'ús normal dels catalanoparlants balears.

2) *L'adaptació total*, o més ben dit, una edició especial dels textos litúrgics pròpia per a les Illes, distinta de la destinada a les esglésies del Principat.

3) Una *edició general* amb dos tiratges diferents: un per a les diòcesis de la Tarraconense, l'altre per a les Balears. En aquesta segona edició només s'haurien de canviar els mots i les formes verbals estranys al llenguatge de les Illes.

Aquesta tercera via és la que Moll elegeix i proposa. Desfà també l'objecció basada en la llengua literària catalana unificada, fent veure les dificultats i resistències que tal «unificació» imposada induiria en l'ús litúrgic de la llengua catalana a les Balears. Sobretot remarcà que la unificació ortogràfica era acceptada per tots els qui a les Illes reconeixen la unitat de la llengua catalana, però que no volen renunciar a les característiques pròpies en la morfologia i vocabulari «que són trets ben catalans, sovint més catalans que els trets respectius del llenguatge continental».⁴

Els qui escoltàrem la ponència del doctor Moll en el Congrés Litúrgic de Montserrat, començàrem a veure el cel obert. En aquelles paraules programàtiques, hi vérem la solució més adequada per a aquells moments. Cal recordar que, en el mateix sentit de Moll, Manuel Sanchis i Guarner intervingué en aquell Congrés Litúrgic per demanar igual solució per al País Valencià.⁵

3. Els primers textos litúrgics catalans adaptats per a ús de les diòcesis de Mallorca, Menorca i Eivissa

Poc abans de la celebració del Segon Congrés Litúrgic de Montserrat, pel maig de 1965 havia pres possessió del bisbat de Mallorca l'andalús monsenyor Rafael Álvarez Lara. Home bondadós, però incapaç de comprendre el problema de la introducció de la nostra llengua vernacle en la litúrgia, no oposà tanmateix cap resistència a deixar fer. La solució arribà arran de dos fets: que Francesc de B. Moll i jo, per la primavera de l'any següent, 1966, fórem nomenats membres de la Comissió Interdiocesana de versions litúrgiques al català, i que es va conèixer la decisió «oficiosa» del *Consilium* per aplicar la constitució de litúrgia de permetre adaptacions dels tex-

4. La intervenció de Francesc de B. Moll Casanovas al Segon Congrés Litúrgic de Montserrat va ser publicada en el volum II de les actes «L'ús del vernacle en la litúrgia de les Illes Balears», Montserrat (1967), p. 193-205.

5. Actes del Segon Congrés Litúrgic «Problemes de l'ús del vernacle a València», Montserrat (1967), p. 207-210.

tos catalans per part dels bisbes de les diòcesis balears i del País Valencià. Tal concessió, l'havien obtinguda els bisbes de Castelló-Sogorb i de Girona, monsenyor Pont i Gol i monsenyor Jubany. Des de 1964, al dit *Consilium*, amb suport del papa Pau VI, li urgia que només hi hagués una sola versió dels textos litúrgics per a cada llengua.⁶

El 27 d'octubre de 1966 hi hagué la primera reunió, al bisbat de Mallorca, de tres preveres mallorquins, dos de menorquins, un d'eivissenc i el senyor Moll per tractar de l'adaptació a les Balears dels textos litúrgics en català. En aquesta reunió ja quedà adaptat l'ordinari de la missa, en la part que llavors era dita en vernacle, hi foren decidits els criteris de l'adaptació i es prengué la decisió de publicar el missal de Montserrat en una edició per a les Illes, després d'aconseguir els permisos deguts, i de fer una edició adaptada del *Ritual dels sacraments*, que la comissió interdiocesana estava enllestint i que publicaven Montserrat i Foment de Pietat. El butlletí oficial del bisbat de Mallorca reproduí el mes de desembre els textos adaptats de l'ordinari de la missa,⁷ del qual es feren separates que s'enviaren a totes les esglésies de les Illes. El missal de Montserrat es publicà per fascicles en mides escaients per a la celebració; les esglésies de les Balears reberen el primer fascicle abans del primer diumenge d'advent de 1966. S'anà servint puntualment i s'acabà d'estampar el 30 d'octubre de 1967. Pel març d'aquest any havia sortit el *Ritual dels sacraments* amb el «text oficial aprovat pels bisbes de les diòcesis catalanes, confirmat per *Consilium*... amb adaptacions per a l'ús de les diòcesis de Mallorca, Menorca i Eivissa, autoritzades pels bisbes respectius». L'edició era ja feta amb els criteris que Moll havia exposat al Congrés de Montserrat, i s'havia aprofitat la composició tipogràfica de l'edició catalana oficial. El criteri lingüístic era explicat al butlletí oficial del bisbat de Mallorca: no es tractava de fer una versió nova tot just pròpia de les Illes, sinó d'adaptar la versió catalana oficial al llenguatge illenc mantenint sempre el nivell literari.⁸

De llavors ençà les versions no s'han estroncat, mantenint el ritme de les edicions oficials catalanes, sempre amb el mateix criteri fonamental d'adaptació i amb la col·laboració propera i entusiasta del senyor Francesc de B. Moll, fins que la malaltia que el duria al traspàs el va impossibilitar. Morí el 18 de febrer de 1991 i l'Església de Mallorca, amb el seu bisbe al capdavant, li agrai la tasca a favor de la nostra litúrgia en vernacle en el funeral a la seu, plena de gom a gom.

4. Els criteris lingüístics de les versions litúrgiques adaptades

Ja queda ben palès que els criteris foren els que dictà Francesc de B. Moll, el qual revisà les edicions litúrgiques fins als anys vuitanta. Com és natural, aquest il·lustre filòleg mantengué en les versions litúrgiques en català adaptades per a les Illes els criteris dels *Rudiments de gramàtica normativa per a ús dels escriptors balearics*, que ell havia publicat el 1937 i que reedità el

6. P. -J. LLABRÉS, «25 anys de renovació litúrgica a Mallorca», p. 73-74. Vegeu especialment la nota 81.

7. BO del bisbat de Mallorca, 1966, p. 345-352. Vegeu també el meu article citat «25 anys...», p. 73-75.

8. BO del bisbat..., p. 302-303.

1968 amb el títol de *Gramàtica catalana referida especialment a les Illes Balears*, que el 1997 ha assolit la tretzena edició. En aquesta gramàtica, Moll manté i exposa els trets diferencials del parlar de les Illes en matèria de morfologia i sintaxi, trets que han conservat les versions litúrgiques adaptades. Quant a dialectalismes, barbarismes i pseudobarbarismes, els criteris són explicats per Moll als «aclariments» que precedeixen el seu *Diccionari català-castellà, i castellà-català* (que més aviat és un vocabulari) en les dues primeres edicions de 1977 (en dos volums) i de 1978 (en un sol volum).

Ja he al·ludit al nivell literari o formal que adoptaren les nostres versions adaptades. És el nivell tradicional, per altra banda, de la predicació, de les oracions i de la catequesi (o doctrina), mantingut tothora, amb rares excepcions, en tota la història religiosa de les nostres Illes; la qual cosa exclou l'ús de l'article dit «baleàric» o «salat», emprat normalment pels illencs, però no davant molts de substantius i expressions del llenguatge religiós, fins i tot col·loquial.

En les conjugacions verbals, com ja va anunciar Moll al Segon Congrés Litúrgic de Montserrat, s'adoptaren les terminacions verbals mantingudes en la tradició literària i col·loquial de les Balears. Tanmateix en molts casos s'adoptaren les formes més evolucionades, per exemple les acabades en *-i* del present de subjuntiu, cada dia més presents en el llenguatge normal abandonant les antigues acabades amb *-e* neutra (per exemple, *tenga, sia o siga...*).

Quant a les formes del perfet simple, no emprat col·loquialment a Menorca, s'alternà aquesta forma amb la perifràstica, adoptant les formes més arcaïques usades a Mallorca i no a Menorca: *vares, vàrem, vàreu, varen*.

Quant als pronoms personals, normalment seguirem la normativa fabriana. Mantinguérem el pronom feble *vos* en posició enclíptica darrere consonant, però escrivirem *us* darrere vocal, d'acord amb molts exemples del nostre cançoner popular.

Endemés de mantenir l'article formal, com ja he dit, conservarem el *lo* neutre arcaic i ben usual en el llenguatge col·loquial, no admès tanmateix per Fabra, de la qual cosa Moll es lamentava en la seva *Gramàtica*, per tal com el considerava ben acceptable i de vegades necessari per fer ben clares les expressions.

Quant al vocabulari, cercarem, com ja he dit, la paraula que fos comuna a les Illes si creïem que s'havia de canviar un mot del text català oficial. A voltes no n'hi havia, aleshores conservàvem la catalana, que solia pertànyer ja al llenguatge estàndard, com per exemple *ramat*, no usual sobretot en els anys seixanta a les Illes, però *guarda* no satisfia més que els mallorquins. Tampoc no teníem una paraula comuna per substituir *núvol* i, per tant el mantinguérem. Això mateix passava amb *diners*, paraula, és ver, entesa de tothom, *dobbers, doblers* i *sous* eren només propis respectivament de Mallorca, Menorca i Eivissa-Formentera. Admetérem, per indicació de Moll, l'infinitiu dialectal *sebre* (per *saber*).

Seria molt llarg repassar aquí totes les substitucions introduïdes.⁹ Com veurem tot seguit, a

9. Vegeu una relació gairebé exhaustiva dels canvis introduïts en les pàgines 149-154 del meu article citat «El mesatge de Francesc de B. Moll en les versions litúrgiques per a les Balears», *Lluc*, núm. 763.

partir de 1994 les adaptacions foren més lleugeres. Però és que la societat balear, quant a informació i instrucció lingüística catalana, havia avançat. Els anys seixanta sabíem prou bé que el rebuig al parlar català estàndard era ferm. Moll, en concret, es veié forçat a polemitzar amb els *gonellistes*, que pretenien (i pretenen, perquè encara en resten, això sí, cada dia més desacreditats i esllanguits) la secessió de la llengua *baleà (sic)* distinta i separada del català. La situació ha canviat amb l'escola de català i en català, si bé romanen encara moltes prevencions i desinformacions, especialment en les persones d'una certa edat que mai no han rebut instrucció de la pròpia llengua. Les adaptacions, doncs, en els anys seixanta «pedagògicament» havien de ser més nombroses i accentuades per tal de fer entrar el català en la litúrgia.

5. Les versions bíbliques

De versions bíbliques, ja en tinguérem prou en les versions litúrgiques, singularment en els leccionaris i en el salteri.

El 1987 férem la primera edició del Nou Testament interconfessional. Aquest, en l'edició catalana per al Principat, recollia fonamentalment la versió litúrgica de la Bíblia, preparada sobretot pel pare Guiu Camps, monjo de Montserrat. L'adaptació balear encara s'acostà més a la versió litúrgica. Ho assenyalàrem especialment en la presentació de la nostra edició, signada pel Centre d'Estudis Teològics de Mallorca. Una segona edició d'aquest Nou Testament va sortir el 1989. D'aquesta segona edició se'n féu un tiratge de mida més grossa per facilitar-ne la lectura.

El 1994 es va publicar l'edició balear de la Bíblia Catalana Interconfessional (BCI), que ha tingut una bona acollida i una gran difusió. En preparar aquesta edició, ben d'acord amb els traductors i editors catalans de la BCI, establírem uns criteris d'adaptació que reduïen les adaptacions fetes fins llavors en les versions litúrgiques. Els qui fins llavors havíem portat la responsabilitat de les edicions litúrgiques, mossèn Miquel Anglada i Gelabert de Menorca, mossèn Joan Marí i Cardona d'Eivissa i un servidor, per part de Mallorca, demanàrem i aconseguírem l'assessorament lingüístic de la professora Aina Moll i Marquès. En aquesta edició, eliminàrem completament l'article neutre *lo*, les terminacions de l'imperfet de subjuntiu en els verbs incoatius *-esqui, -esquis*, etc.; no canviàrem les formes auxiliars de l'imperfet d'indicatiu: *vas, vam, van*; no empràrem més les formes dialectals *-iguem, -igueu*, en el present de subjuntiu dels verbs incoatius de la tercera, certament formes dialectals, just tolerades a la gramàtica de Moll; prescindírem de la forma del pronom feble *vos* en posició proclítica. Quant al vocabulari, no substituïrem l'infinitiu *saber*, ni tampoc *fidel*; alternàrem *lloar* amb *alabar* (admès al Diccionari de l'Institut de 1995); incorporàrem plenament la preposició i adverb *sota*, eliminant la forma tolerada *baix de*; no substituïrem ni *lluny*, ni *aviat* (*més aviat*), que no havíem emprat per no ser habituals a Menorca. La raó és clara: amb la introducció de l'estudi del català a partir dels anys 70 i amb l'extensió de la lectura dels autors del Principat, el poble de les Balears havia anat ampliant els seus coneixements lingüístics i avançant cap a un català estàndard.

D'aquesta edició balear de la BCI a hores d'ara, se n'està preparant la segona edició.

El 1998 es publicà el Nou Testament, en edició separada de la BCI, ja que les edicions de 1989 eren esgotades.

El 1994 aparegué l'edició del ritual del matrimoni, segons la segona edició típica romana. Ja hi foren incorporats els criteris més restringits d'adaptació amb què s'havia publicat la BCI balear.

6. Trets fonamentals de les versions litúrgiques i bíbliques adaptades de les Balears

1) *Correcció lingüística*. Primerament s'ha seguit la norma establerta per Pau VI que només es fes una versió oficial litúrgica per a cada llengua. Amb això hem reconegut clarament i hem reivindicat la unitat de la llengua catalana. Les adaptacions no es poden titllar d'incorreccions manifestes. Seguirem i seguim encara els criteris de Francesc de B. Moll, exposats i defensats a la seva gramàtica.

2) *Nivell formal i literari*. Ja he remarcat aquest punt. En això hem estat fidels a la tradició de la nostra Església, des de Ramon Llull, la qual ha mantingut el llenguatge formal en les oracions, la predicació i l'ensenyament del catecisme. Hi ha hagut poques excepcions en aquesta trajectòria.¹⁰ Cal recordar aquí el reconeixement que fa d'aquesta tradició la Llei de normalització lingüística del Govern balear (1986): «Des del segle XIII, la llengua catalana, al costat del llatí per a certs usos, esdevé la llengua de la cancelleria i de l'administració en general, així com de la predicació i d'altres activitats públiques i formals». La «predicació» (caldria afegir-hi les pregàries i el catecisme) figuren, doncs, entre els usos formals i públics del català a les Illes. Aina Moll ha remarcat que, per tradició, el registre lingüístic propi de l'Església és el formal; ella ha fet normal per al conjunt del poble l'article dit literari davant noms importants d'indole religiosa. La coneguda filòloga demana a la nostra Església de mantenir el seu

10. En el postconcili, concretament el 1989, el col·lectiu de preveres de la Part Forana de Mallorca publicà *La Bona Nova en la parla popular de Mallorca*. Aquest col·lectiu feia temps que era engrescat en tal versió. Ja era anunciada el 1979 en les pàgines de *Comunicació*, núm. 3, 4 i 5, p. 68-69: «Un evangeli per al poble», signat per Pere Orpí, Joan Rosselló Vaquer, Teodor Suau i Llorenç Tous. Escrivien llavors que volien oferir «una versió eminentment mallorquina dels Evangelis» al nostre poble. Volien acostar-se «en alguns passatges a l'estil de les rondalles». No m'estendré en la valoració i crítica d'aquesta empresa, lloable en l'esforç i per la feinada feta, però certament al marge de la tradició i de la normalització lingüística autèntica i plena a què té dret el nostre poble, que ha de tenir accés, en els espais adients, al nivell literari de la seva llengua pròpia. Aina Moll en l'article citat a la nota següent qualifica aquesta edició d'«esforç admirable però inútil» (p. 119). Convé aclarir que l'ortografia fabriana és mantinguda en aquesta «Bona Nova» i que és exempta de barbarismes. No es pot integrar per res al moviment *gonellista* de què he parlat; la unitat de la llengua catalana no hi és qüestionada, però el registre no és l'adequat. El seu èxit parcial entre el clergat és certament una ruptura amb la tradició de la nostra Església, tradició no assumida i abandonada per la manca d'estudi de la nostra llengua i de la seva literatura en la formació del seminari.

«paper tradicional de salvaguarda de la dignitat dels actes religiosos i de la unitat i integritat de la llengua que n'és vehicle».¹¹

Just per recordar aquesta tradició, vull retreure les paraules del bisbe Pere Joan Campins, de 1902, en exigir que la «Vida de Jesucrist», per a la qual convocava un concurs, havia de ser escrita en la llengua vernacle dels mallorquins; la seva redacció no havia de ser envilida per un llenguatge baix ni obscurida per paraules desusades; de tal manera que els il·letrats hi fossin instruïts i els doctes hi trobassin delit.¹² És la mateixa fita que Pau VI proposava als autors de les versions litúrgiques el 1965: «Encara que la llengua vulgar suara introduïda en la litúrgia ha de ser entesa també pels nins i pels il·letrats, sempre ha de ser distint de la manera quotidiana de parlar que s'usa al carrer i a les places, ha de ser tal que toqui els sentits de l'ànima i inflami el cor en l'amor de Déu».¹³

3) *Un llenguatge adaptat i popular*. El nostre esforç en aquestes versions ha mirat sempre l'objectiu d'oferir al poble balear un llenguatge viu, entenedor, elevat —com pertoca a la celebració litúrgica i a la lectura bíblica—, un llenguatge que pugui ser compartit —cal recordar-ho per les limitacions i recerca que això suposa— per mallorquins, menorquins, eivissencs i formenterers. Un llenguatge que faciliti sobretot la lectura pública i, si voleu, fins i tot solemne i planer alhora.

Vull acabar oferint-vos una mostra d'aquesta adaptació, treta de la BCI balear, del salm 131:

Senyor, el meu cor no és ambició
ni són altius els meus ulls;
visc sense pretensions de grandeses
o de coses massa altes per a mi.

Jo em mantenc en pau,
tenc l'ànima serena.
Com un fillet a la falda de sa mare,
així se sent la meva ànima.

Israel confia en el Senyor
ara i per tots els segles.

11. Aina MOLL MARQUÈS, «El paper de l'Església en la normalització lingüística», *Comunicació*, núm. 60-61 (1989), p. 117-119.

12. BO del bisbat de Mallorca, 1902, p. 95.

13. Vegeu aquestes paraules i el seu comentari al meu article «Una edició del Nou Testament per a Mallorca, Menorca i Eivissa», *Lluc*, núm. 742 (1988), p. 30.